

30 MAY 2011

891.710

4-80

Այ

Ի. ԿՌԻԼՈՎ

ԱՌԱԿՆԵՐ

ՊԵՏԶՐԱՏ

1938

ՅԵՐԵՎԱՆ

3868

24 MAY 2013

2336
38

2776
38

ՀԱՄԵՐԳ

Պիկ, պիկ,

Մեծ ծաղրածու մի կապիկ,

Եշք,

Այծը

Յեվ ել արջը ծուռ թաթիկ—

Ուզեցին տալ մի համերգ.

Իսկույն ընկան վոտ ու ձեռք,

Թե վորտեղից, հազիվ-հազ

Գտան բերին նոտա, բաս,

Ալտա, յերկու հատ ջութակ,

Նստան հովտում, ծառի տակ՝

Գերեւ իրենց բուն ձիրքով

Արար-աշխարհ բովանդակ:

Ճըզը, վըզը, խըփ, խփոց,

կընտ, կընտ, կնտնտոց...

Բան դուրս չեկավ համերգից.

Պիկպիկն եղտեղ դուրս շարքից.

—Ե՛, մեր տղերք... Ե, դադար,

Սա ի՞նչ գործ ե կեսկատար.

Յեկեք ճիշտ կարգ հաստատենք,
Այնպես նստենք՝ վիստվիստենք:
Միխո՛, ալտի դեմ բասով,
Միայն վիստ, վիստ հավասով
Յես ել յերկրորդ ջութակի.
Ճիշտը, առանց կատակի
Այս ե, պար-պար հավասար
Պար կբռնեն անտառ, սար:

Նրանք յեղան տեղափոխ,
Բայց համերգն ե անփոփոխ,
Նորը՛ դարձյալ
Հինն ե անցյալ:

Տղերք, հերիք...
Քիթից բերիք, —
Եղբ գուց. —
Քիչ սպասեք,
Ուղղեմ ձեռաց
Յես իմ գտած հնարքով. —
Պիտի նստենք մի շարքով:
Լսելով եղ քեռուն՝
Անուն, անուն
Մեծի կարգով
Շարվան շարքով
Լուրջ... վայելուչ, —
Գործն ելի փուչ:
Խմբի մեջ կռիվ, վեճ,

Ծուլի, ծուլի.

Առաջվանից ել ավելի

Վեճը խիստ եր—

Ով վոնց նստեր:

Պատահեց սոխակին

Ներկա լինել աղմուկին:

Նրանք չորսով

Աս ու խոսով

Յեկան աղաք,

Ասին՝ սոխակ,

Դու մեզ ների,

Քիչ համբերի,

Մեր ես գործը կարգի՛ դիր

Մեր կասկածը փարատիր:

Նոտա ել կա և չորս գործիք ջուկ-տարբեր,

Միայն ասա ի՞նչպես նստենք, մեր ախպեր:

Սոխակը թե՛ ասեմ ճիշտ—

Վոր դուք դառնաք յերաժիշտ,

Ձեզ պետք է ձիրք, նուրբ ականջ—

Մի հասարակ, պարզ պահանջ:

Իսկ դուք, իմ բարեկամներ,

Հիմա և այլ անգամներ

Ինչպես ել վոր չնստեք,

Քաշեք, քսեք, քամստեք,

Դուք յերաժիշտ դարձող չեք:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԿՌՈՒՆԿԸ

Վոր գայլն ե ագահ—
Եդ մասին խոսք կամ.

Գայլն ուտելիս
Վոսկորն ել ե կուլ տալիս:
Վայն յեկավ գայլի մեկին,
Վոսկորը կանգնեց բլին.
Քիչ եր մնում նա խեղդվեր,
Ես աշխարհից միշտ գաղթվեր:

Բայց բախտից մի կուունկ կը՛ն...
Դեպի ծառը յեկավ թը՛ն...
Նշաններով գայլը նրան
Խնդրեց, վոր գա փրկի իրան:

Կուունկն յեկավ: Քթիցը վիզ
Սուր կտուցը մի քանի թիզ.
Գայլի բկով վոր ներս խոթեց,
Վոսկորն հանեց, դեն շարտեց.
Հետո խնդրեց աշխատավարձ:

—Սա կատանկ չի, ես ի՞նչ հարց,—
Նենգ գազանն ե մոնչում,
—Ս, ապերախտ կույր թոչուն,
Հիմար, անմիտ,

Են հերիք չի, վոր քիթ ու ճիտ
Հիմար գլխով տեղովս ամբողջ,
Վողջ և առողջ
Կոկորդիցս դուրս քաշեցիր,
Վերջն ել, մի տես, ի՜նչ հիշեցիր*
Չքվի... ել ինձ չհանդիպես...
Թե չե սևից սև կկապես:

ԿԿՈՒՆ ՅԵՎ ԱՔԼՈՐԸ

—Չնաշխարհիկ
Իմ աքլորիկ,
Չայնդ գիլ-գիլ,
Վոսկի ծիլ-ծիլ*
Յերգերիդ մեջ
Բյուր յելևեջ:

—Կկո՛ւ քուրիկ,
Հուրիկ, բուրիկ,
Քո ձայնն ել ե
Լավ գեղգեղում,
Ծոր ե տալիս
Ու մղմղում*
Յերգ եմ լսել
Յես շատ ու քիչ,
Բայց չեմ տեսել
Քեզ պես յերգիչ*
—Իմ բնատուր
Վոսկեփետուր,

Կուզեմ

Լսեմ

Չայնդ անսպառ,
Միշտ, անդադար:

— Պուճպուճուրիկ
Մի պուտ ջրիկ
Կկու քուրիկ,
Յերդվում եմ յես՝
Վոր լում ես
Եսչնի պուճնւր,
Սպասելով
Իմ աչքերը
Կտրում են ջուր:

Վնրտեղից ե
Քեզ եղպես ձայն,
Մաքուր, քնքուշ
Ու գնզգնզան:
Դուք եղպես եք
Ամբողջ ցեղով,
Մի բուռ բան եք
Թեև տեղով,
Բայց ձեր յերգը
Շատ հաջողակ,
Չունի, չունի
Վոչ մի սոխակ:

— Գոհ եմ քեզնից,
Ջիվան աբլոր,
Խղճով ասենք,
Գու միալար
Հավ ես յերգում
Դրախտանավից,
Թռչունների
Հավի լավից,
Վողջ աշխարհը
Խոսքիս վկա,
Քեզ պես յերգիչ,
Չկան, չկան:

Եղտեղ ծիտը,
Ծիտիկ-միտիկ,
Ասավ—Հլա
Սրանց մտիկ,
Ի՞նչ լավ գիտեն
Իրար յեղել,
Ասա՛ թողի՞ն
Պակաս տեղ ել՝
Ե՛, լավ, հերիք
Իրար գովեք,
Աշխարհ գիտե,
Թե դուք ո՞վ եք,

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԱԿՆՈՑՆԵՐԸ

Ծերացել եր կապիկը,
Լավ չեր տեսնում պապիկը.
Բայց հասել եր ականջին,
Թե արատ ե դա չնչին,
Պիտի գնել լոկ ակնոց:
Գնաց, ճարեց մի կապոց...
Ակնոցները, հինգ թե վեց,
Ես կողմ, են կողմ շուռ տվեց.
Մին գնում եր նա գլխին,
Մին ել պոչի մեջտեղին,
Մին լիզում եր թքոտում,
Մին ել սրբում, հոտմտում
Հնա փորձում եր, հնա փորձում...
Ակնոցները չեն գործում,
Են պապողեն ապակին
Լույս չի տալիս պապիկին:
— Կորչեն, — գուռաց — շուխտ ու կենտ...
Նա յե հիմար, նա յե խենթ,
Ով լում ե շատ-շատին,
Մարդկանց հազար մի ստին:
Սրանց մասին,
Ինչ վոր ասին՝
Սո՛ւտ ե, սո՛ւտ,
Ես ապակին

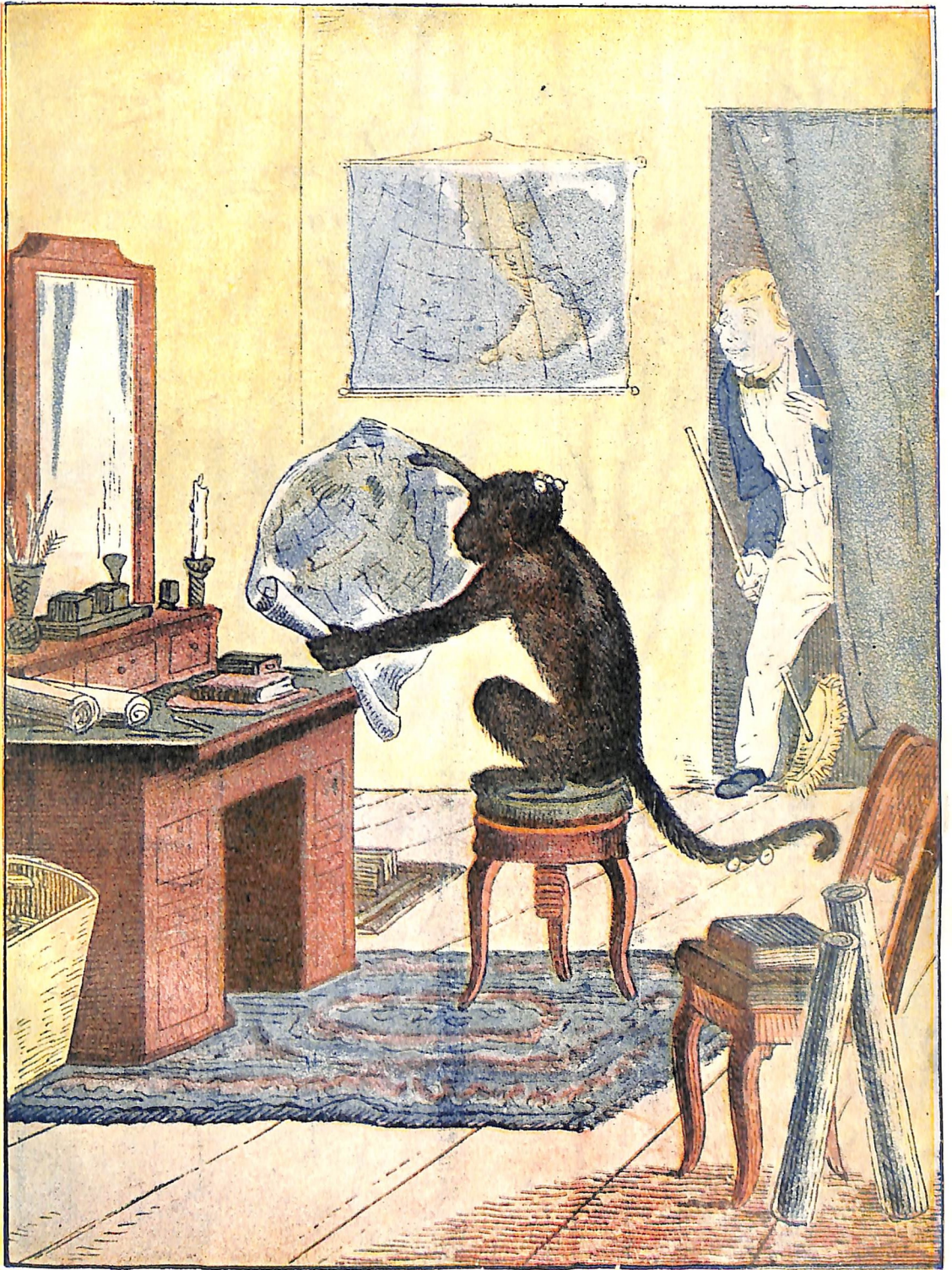
Խավար աչքին
Ի՞նչ ոգուտ:

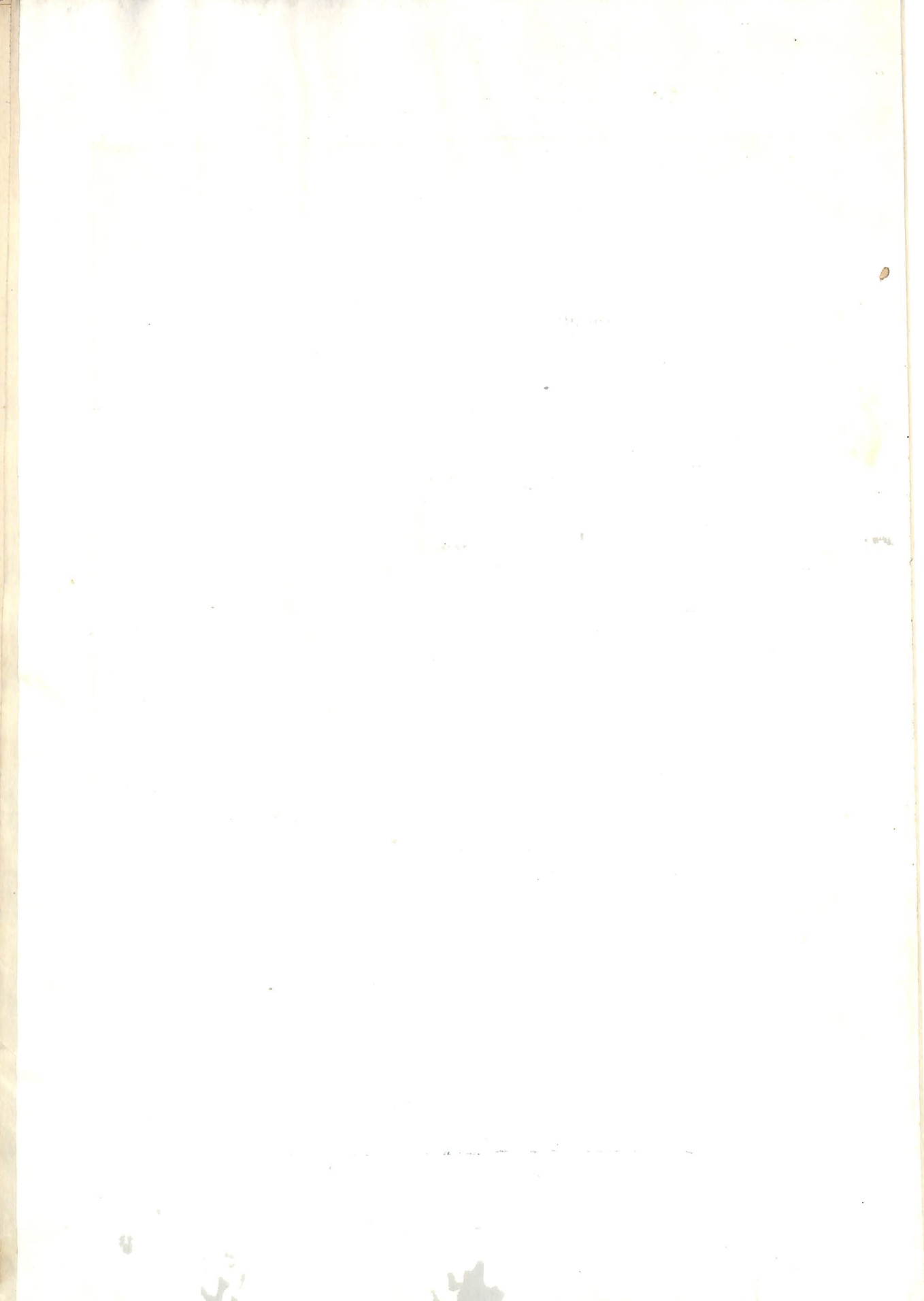
Յե՛վ սրտնեղած ակնոցները
Ենպես շփեց չոր քարին,
Վոր ջուր կտրած ցալտուկները
Կանաչ-կարմիր կապեցին:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Գայլն անտառից
Փախավ զեղը.
— Նեղն եմ, նեղը,—
Ասավ կատվին,—
Ասլան բալա,
Քո հոր պատվին
Մի ճար արա.
Մի տես հլա՛
Վորսորդ ու շուն
Թաղի, թուլա
Միսս են կրծուս,
Ինձ հալածում:
Ա՛յ կտրվի
Դրանց հոտը,
Մի մարդ ցույց տուր՝
Պահվեմ մոտը:

— Ա՛յ ցեղակից,—
Գոչեց կատուն,—

Գնա մտիւր
Մարոյենց տուն,
Նա չափազանց
Բարի կին է:
— Յես ել գիտեմ,
Վոր անգին է,
Բայց վոր նրա
Հորթն եմ կերել:

— Բկիղ կանգներ,
Հավ շես արել.
Վոր եղպես է,
Այ ամաչկոտ,
Հովսեփի մատ:

— Ե, ի՞նչ ասեմ,
Ես ամառը
Նրա գառը...

— Ո՞ւմ ասեմ ել,
Հն, մեր Զաքին:

— Ես գարնան ել
Նրա մաքին...

— Ո՞վ մնաց էլ.
Հն, երեցը:

— Ես աշնանն ել
Նրա եծը...

— Այ դու ուտես

Չոռի մեծը.
Քանիսն յեղավ...
Հինգը, վեցը...
Այ անամոթ,
Ի՞նչ յերեսով
Դու գեղ մտար,
Ի՞նչ ե, ուրիշ
Տեղ չգտար. . .
Գյուղն հիմար ե,
Վոր թշնամուն
Պատասպարե:
Ով ինչ բրթե,
Են կխրթե:

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ՀԱՅԵԼԻՆ

Իրեն տեսներով
Հայելու միջին,
Կապիկը վոտով
Մի բոթեց արջին:

— Քեռի, սրան տես,
Սա ո՞վ ե... գիտե՞ս:
Ես ի՞նչ ուեխ ե,
Կնճոռտ տրեխ ե,
Հրե՞շ, ցուցանք,
Պատի՛ժ, փորձանք:

Ինձ տեղն ու տեղ
Կապանեյի,
Թե քիչ սրան
Յես նմանեյի,

Բայց թե յես ել
Ինչո՞ւ հետ եմ,

Եղպես ցուցանք
Քչի՞ն գիտեմ.

Թվեմ գատ-գատ...

Մերոնց մեջ շատ...

— Քան թե թվես

Ձերոնց գատ-գատ,

Լավ չե՞ նայես,

Խելո՞ք, վրադ.—

Են գարշելուն

Արջը ասավ.

Բայց թե խոսքը

Տեղ չհասավ:

ՓԻՂՆ ՈՒ ՇՆԻԿԸ

Փողոցներով փղին եյին ման ածում,
Հավանորեն ցուցադրում—

Հայտնի յե, վոր նորություն ե փիղը մեզ մոտ,—

Ահա յեկել ու նայում են անգործ մարդիկ:

Վորտեղից ուր մի չար շնիկ վազեց հերսոտ,

Տեսավ փղին, հաջեց սաստիկ.

2846
38

2336
38

Դես ընկավ, դեն, վեր-վեր ցատկեց ու ճղճղաց,
Յեվ ուզում եր կռիվ անի բացե ի բաց:

«Եհ, խայտառակ մի անի քեզ,—

Ասաց մի շուն,—դու ի՞նչ ես վոր փղին հաղթես.

Տե՛ս, թե վոնց ես դու խուսոտում, բայց իր ճամփան

Անց ե կենում նա անխափան,

Քո հաջոցն ել չի նկատում»:

«Վահ, տնաշեն,— շնիկն ասաց,—

Յես ել եղբան շարշարվում եմ, ինձ կտրատում,

Վոր հենց եսպես—կռիվ շարած

Անուն հանեմ իբրև հայտնի մի կովարար:

Թող շներն ել պատմեն իրար—

Այ, քեզ շնիկ, տեսեք հապա ինչ քաջ ե նա,

Վոր հաջում ե փղի վրա»:

ՃԳՈՒՌՆ ՈՒ ՄՐՋՅՈՒՆԸ

Թռի-վռի

Մի ճպուռ,

Վողջ ամառը

Շուռ ու մուռ,

Յերգեց, ճուռաց,

Ճոճուաց:

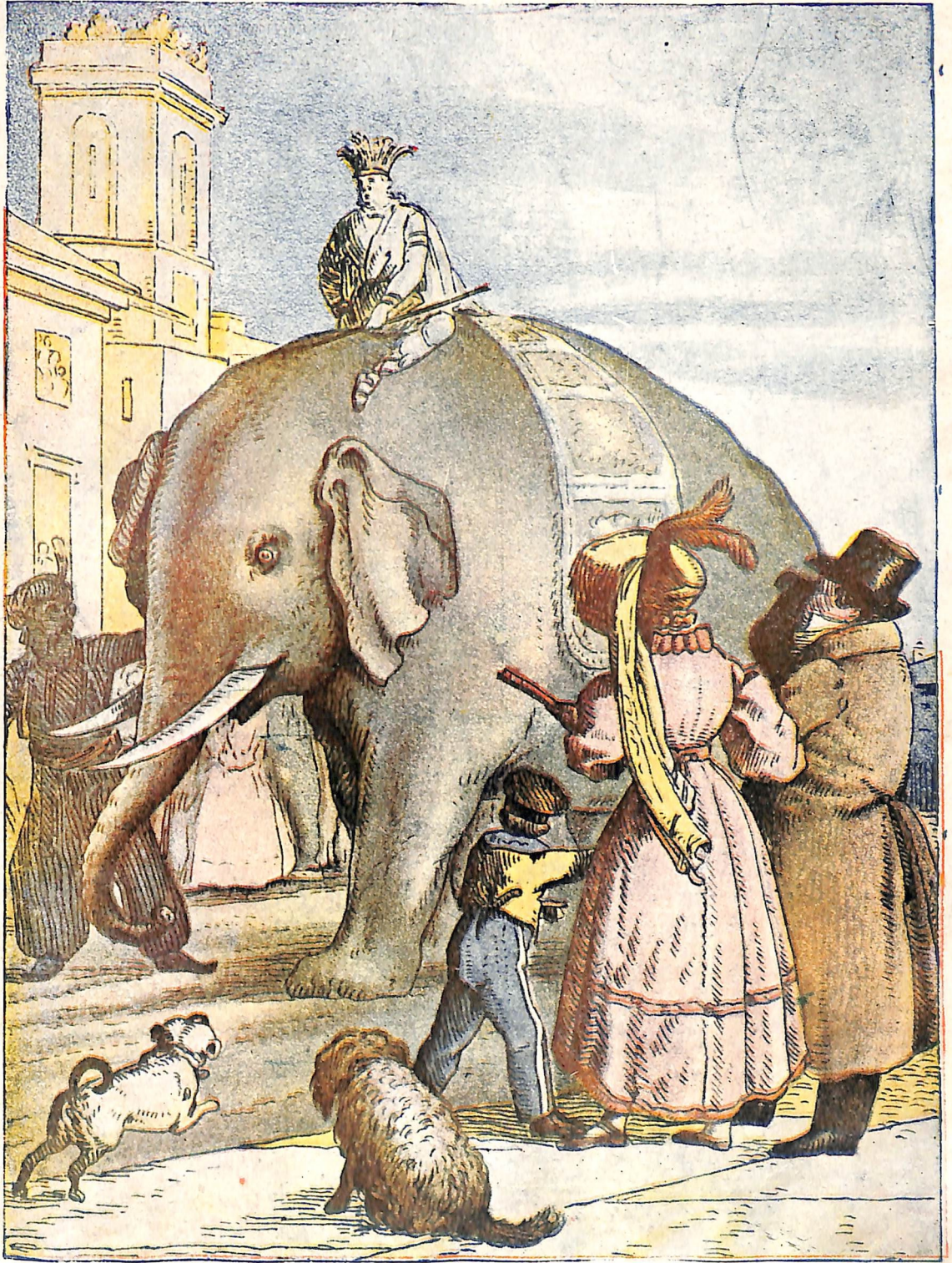
Մին ել, ընը՛,

Չմեռը,

Փռեց իրա

Թևերը.

Բացեց գորգը

87

Մպիտակ,
Դաշտերն առավ
Զյունի տակ:
Անցան պայծառ
Որերը,
Ել վճրն ասեմ,
Ել վճրը,
Ներք ամեն մի
Թփի տակ
Թե սեղան կար,
Թե ոթյակ:
Յեկան որեր
Ցրտաշունչ,
Ճպուռն ընկավ
Լուռ ու մունջ.
Քաղցած փորին
— Ել ինչ յերգ,
Ցուրտը տարավ
Վրա ու ձեռք:

Զընգը-զընգը
Դողալով,
Ծանր-ծանր
Սողալով
Նա մըջյունին
Ասում էր,
— Գլխիդ մատաղ,
Սանամեր,

Մի ճանր արա
Շունչ առնեմ,
Ցրտից, սովից
Զմեռնեմ.

Կերակրի՛,
Տաքացրո՛ւ,
Մինչև գարուն
Ապրեցրու՛:
—Ի՞նչ խաբար ե,
Սանիկս,
Զարմանում եմ,
Զանիկս,
Զաշխատեցի՞ր
Ամառը,
Ասա՛, ի՞նչ եր
Պատճառը:

—Եղպես բանի,
Սանամեր,
Ել ժամանակ
Ո՛վ ուներ.
Են խոտերում
Բուրավետ
Յերգում եյինք
Մերոնց հետ...
—Ուրեմն դո՛ւ...
—Այո՛, յես
Վողջ ամառը

Դեն ու դես
Յերգում եյի
Մշտապես:
— Յերգում եյիր...
Շատ բարի,
Այժմ ել բռնի
Վեր-վերի,
Քամին ծափ տա,
Դու պարի:

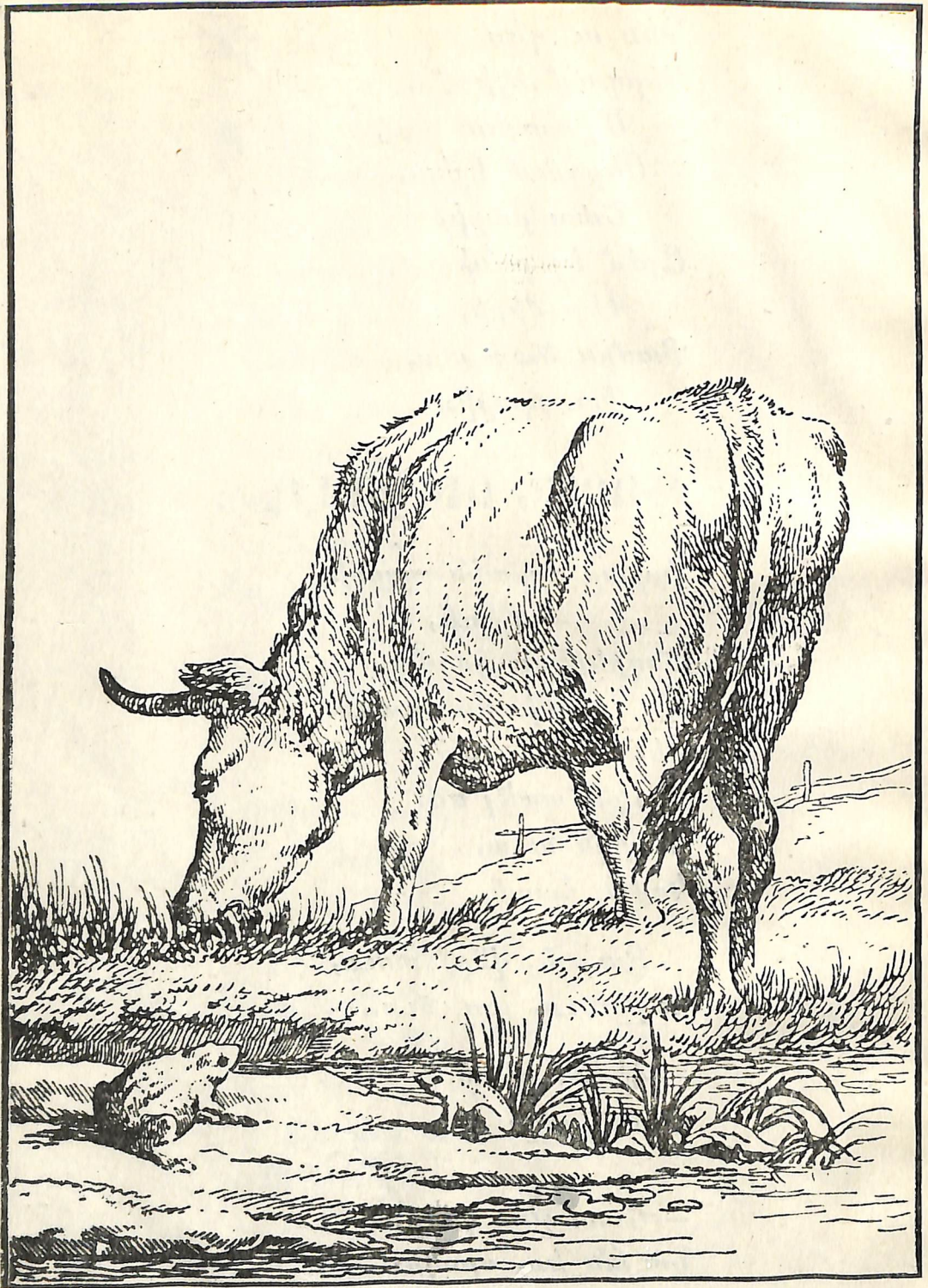
ԳՈՐՏՆ ՈՒ ԿՈՎԼԸ

Գորտը գորտին ասավ.
— Քեռի,
Խնդրեմ ես կողմ
Մի յետ դառի.
Տես ուռե՞լ եմ,
Փուրքն առե՞լ եմ.
Ուղիղն ասա,
Կովին հասամ:

— Զուր ե, վերջ տուր,
Կովն ո՞ւր, դու ո՞ւր...

— Հիմի՞, քեռի,
Ուռամ իսկի:

— Շատ չեն գորի,
Նույնն ես, սրսկի:

— Մի տես, քեռի:

— Նույնն ես, լռի:

Աշխարհ կանցնի,

Յեթե գորտը

Կովին հասնի:

— Այ, տես, քեռի:

— Թեկուզ մեռի,

Դու բաց աչքով

Չես դառնա կով:

Գորտը ուռավ,

Փքվեց նորից,

Խիստ փուք առավ,

Ճաքեց զոռից:

Ով վոր փքվի,

Նա կչքվի:

ԱԳՌԱՎՆ ՈՒ ԱՂՎԵՍԸ

Բախտի բերմամբ,

Թե պատահմամբ,

Մի մեծ ազոավ

Մի գունդ պանիր

Դաշտում գտավ,

Կտուցն առավ,

Ծառին թառավ:

Ո՛ր, ի՛նչ պանիր...
Դեղին վոսկի...
Բայց դեռ չառած
Համը իսկի՛
Աղվեսն անցավ
Ծառի մոտով,
Գերվեց,
Երվեց
Պանրի հոտով:

Վազեց, գնաց
Բերնի ջուրը
Յեվ թուլացան
Կուռն ու ճուռը:
Են ժամանակ
Իրա ձևին,
Ծառի տակից
Աչքն ագռավին,
Հեղիկ, նազիկ,
Փափկամազիկ,
Բացեց լեզուն
Անուշ-մեղուշ,
Թափեց, չափեց
Շաքար ու նուշ:

— Ի՛նչքան լավն էս,
Յես քո գերին,
Քո եղ սևիկ

Վառ աչքերին,
Նուրբ ծալքերով
Զույգ թևերին:

Մի դու մտիկ,
Եղպես քթիկ,
Եղպես ճտիկ,
Մախմուր ազին,
Խաս ու դուժաշ
Ատլասն հագին:
Գիտեմ, անշուշտ՝
Իմ քուրիկի
Զայնն ել կելի
Հրեշտակի:

Յերգի, քուրիկ,
Մի ամաչի,
Իմ ուղածը
Մի մեծ բան չի:
Թե վոր չքնաղ
Եղ տեսքիդ հետ
Յերգելում ել
Յեղար վարպետ,
Ո՛ր, կղառնաս,
Իմ մաքրունի,
Թռչունների
Մայր թագունի:

Ազոավ ազին իրեն տված
Գովեստներից շշմած, ուռած,

Ագուավային
Բկովը մին,
Վոր չկուռաց՝
Պանիրն ընկավ ծառիցը ցած,
Շողոքորթը ոխեց, գնաց:

ԿԱՏՈՒՆ ՈՒ ԽՈՀԱՐԱՐԸ

Մի գրագետ խոհարար
Ժամ, աղոթքի սիրահար,
Շատ հոգեվախ, խիղճն արթուն
Վազեց գնաց գինետուն՝
Իր սանահոր քելեխին.

Իսկ պահապան տուն-տեղին
Դրեց կատվին աչքաբաց
Յեվ շատ, շատ ել մկնատյաց:

Գնաց... յեկավ,

Իր աչքն ընկավ

Խոհանոցի հատակին,

Կարկանդակի փշրանքին,

Խանում, խաթուն

Տնապահ կատուն

Տակառի տակ

Ենպես տաք, տաք

Վճնց ե խժռում լավից լավին՝

Նորատապակ վառեկ հավին.

— Այ դու ծակաչք, այ դու շտես,

Եդ հավի տեղ մեծ ցավս ուտես,

Այ անպատկառ, թճու քո պատվին,—

Նախատում եր մարդը կատվին,
(Լսողն ով եր, հավն համով եր)

Կար ժամանակ,

Վոր տան միակ

Կատուն եյիր ազնիվ ու հեզ.

Հիմա քեզ պես,

Այ բամբառակ,

Չկա մեկը խաղք-խայտառակ.

Վայ թե քիթի հանես շեմքից,

Բա չե՞ն ասի դուռ ու դրկից՝

Կատուն գող ե...

Նա վոսոխ ե...

Ինչպես գայլին չար ու անհազ

Պետք չի թողնել վոչխարանոց,

Ճիշտ այնպես ե՛լ կատվին տան բակ,

Վոչ թե միայն տան խոհանոց:

Այդ գավգակը,

Ավազակը

Այս տեղերի,

Այս թաղերի

Ազտն ու կեղտն ե

Վարակ, ժանտախտ...

(Կատուն լսում, ուտում ե նազտ)

Այստեղ մեր մեծ բարոյախոս

Ճարտասանը այնքան դար-փոս

Գցեց իրեն ու սրնգեց,

Մինչև կատուն կերավ, ծլկեց:

Թեև շատ եր քալաճոշը նա սիրում,
Բայց դեռ չեղած մի եսպիսի նեղ տեղում,
Գլխարկն ու գոտին սեղմեց իր կրծքին
Յեվ անը սրտում փախավ եղ տանից
Ու են որվանից
Ել վոտք չդրեց Թաթուլի շեմքին:

ԱՔԼՈՐՆ ՈՒ ՄԱՐԳԱՐՏԻ ՀԱՏԻԿԸ

Աղբակույտը քշշելիս,
Աքաղաղը մի մարգարտի հատիկ գտավ
Ու ասաց. «Ես ինչ գառավ,
Դատարկ բան ե, յես իմ հոգիս.
Վոր հիմարն ե սրան եսքան գին տալի,
Ճիշտ վոր ասեմ, գարու հատիկն ինձ ավելի
Պետք պիտի գար՝ թեև ենքան չի շլացնի,
կկշտացնի:
Տգետներն ել՝ ինչից գլուխ չեն հանում,
Դատարկ բան են անվանում:

ԱՂՎԵՄՆ ՈՒ ԽԱՂՈՂԸ

Հին առակ ե—
Աղվեսի դունչը խաղողին
Չհասավ, ասավ խակ ե:
Սոված աղվես...

Մտնի պարտեզ...
Տեսնի խաղող՝
Ո՛րխ... արեկող
Հակիրթ ճիթեր
Վերից կախ, կախ,
Այ թե կուտեր.
Աչքն եր տեսնում,
Դունչ չեր հասնում,
Եստեղ պուպուզ
Ենտեղ կուկուզ,
Ես վազի տակ,
Են վազի մոտ,
Վերջն՝ աչքե տես,
Բերնե կարոտ.
Խիստ սրտնեղած
Յերավ գնաց
Պարտեզից դուրս,
Հետն ասելով
— Մի խոսքով
Հավ ե տեսքով...
Բայց խակ ե, կանաչ ե,
Ուտելու բան չե...
Բերան տաս՝
Ատամհարինք կստանաս:

ԳԱՅԼԱԶՈՒԿՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Փորձանք ե, յերբ ճաշ ե յեփում կոշկակարը,
Իսկ նրա տեղ կոշիկ կարում խոհարարը:

Ատամբը մեծգայլաձուկը իր խելքով
 Մտքին դրեց զբաղվել արդեն կատվի արհեստով:
 Յես չգիտեմ, նա կատվին եր նախանձում,
 Թե ձուկ ուտելն եր իրեն խիտ ձանձրացնում,
 Միայն գիտեմ՝ խնդրեց կատվին,
 Վոր հեան իրեն վորսի տանի
 Ու պահեստում մկներ բռնի:
 «Բայց դու, հոգիս, ծանոթ ես եղ աշխատանքին, —
 Գայլաձկան կատուն ասաց, —
 Տես, սանամեր, քեզ խայտառակ շանես հանկարծ.
 Զուր չի ասել առածը հին՝
 «Ամեն մի գործ տուր վարպետին»:
 «Ե՛հ, բանիդ կաց, սանահեր ջան, մո՛ւկ ես ասել
 Աքերին ենք մենք վորսացել»:
 «Իե, շատ բարի, գնանք», — ասաց: Դարան մտան:
 Կատուն կուշտ-կուշտ կերավ ենքան,
 Ապա գնաց, վոր սանամոր քեֆն իմանա:
 Գայլաձուկն ել վողջ եր հազիվ, բերանը բաց,
 Գետնին պառկած,
 Առնետներն ել կրծել էին պոչը նրա:
 Տեսնելով, վոր գործը վեր է նրա ուժից,
 Սանահերը խեղճին գցեց ջուրը նորից:
 Քո տեղն է հենց, այ գայլաձուկ,
 Ես քեզ խրատ՝
 Խելոք լինես սրանից դեն
 Ու չգնաս մուկ վորսալու:

ԳԱՅԼԱԶՈՒԿԸ

Գանգատ տվին դատարանին, վոր լճակում
Գայլաձկան ձեռից չկա ճար ու պրծում,
Մեծ քանակով փաստեր կային:
Ինչպես հարկն եր՝ հանցավորին
Դատի բերին մի մեծ դաշտում,
Ներկայացրին դատողներին,
Վոր արածում էյին եղտեղ մոտիկ դաշտում:
Սակայն նրանց անունները հայտնի էյին:
Դրանք էյին՝ յերկու եշ,
Յերկու յաբու, և յերկու, թե յերեք այծ:
Իսկ վորպեսզի ամբողջ դատը լինի կարգին՝
Դատախազի գործը տվին մեր աղվեսին:
Բայց ամեն տեղ լուր կար համառ՝
Գայլաձուկը ձուկ է բերում նրա համար:
Սակայն ճիշտ վոր անկեղծ էյին դատողները:
Են ել ասենք, վոր են ձկան արարքները
Չեր կարելի թագուն պահել ես անգամին:
Ել ճար չկար՝ հրաման տվին,
Վոր խայտառակ պատիժ տան են հանցավորին,—
Իբրև խրատ իսկույն հանել կախաղան:
«Մեծապատիվ դատավորներ,— աղվեսն ասաց,—
Քիչ է կախել: Յես մի պատիժ տամ նրան,
Վոր յերբեք մեզ մոտ չի տեսնված,
Յեվ վոր խրատ լինի սաստիկ՝
Պետք է գետում նրան խեղդել»:
— «Շատ զեղեցիկ»
Բղավեցին դատողները, վորոշեցին,
Գայլաձկան: գետ զցեցին:

ԿԱՐԱՊՈՒ, ԽԵՑԳԵՏԻՆԸ ՅԵՎ ԳՍՅԼԱԶՈՒԿԸ

Ինչքան կուզեն՝ իրենց տանջեն,
Յերբ ընկերներն համերաշխ չեն
Ոգուտ շունեն բռնած գործից.
Ա՛յ, մի առակ կյանքի փորձից,
Թեև անցուկ,
Բայց վոչ մոռցուկ:

Մի կարապ, մի խեցգետին, մի գայլաձուկ
Բարձած սայլը տեղից քաշել ուզեցին
Յեվ յերեքով յեկան սայլին լծվեցին,
Ինչ են անում,
Ինչ չեն անում,

Սայլը տեղից հո չի շարժվում,—
Շատ թեթև է բեռը թվում,
Բայց կարապը վեր է թևում
Խեցգետինը քաշում է յետ.
Գայլաձուկն էլ հո դեպի գետ.
Ո՛վ է արդար, ո՛վ մեղավոր,
Մենք չզատենք: Բանն այն է, վոր

Մինչև այսօր
Թե սայլ, թե բեռ
Նույն տեղն են դեռ:

ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԱՌՆԵՏԸ

«Հարեանս, լսել ես դու բարի համբավ,—
Ներս վազելով մուկը ասաց առնետին,—
Առյուծն, ասին, ճանկն ե գցել մեր կատվին—
Ես անգամին մեր հանգստի ժամը հասավ»:

«Հոգիս, շատ մի ուրախացիր,—

Առնետն ասաց հարեանին,—

Դատարկ հույսեր մի ունեցիր:

Թե վոր գործը հասնի ճանկին,

Առյուծը վողջ հո չի մնա.

Կատվից ուժեղ գազան չկա»:

Շատ եմ տեսել, դուք ել գիտեք ետպես մի բան՝
Թե վախկոտը վախենում ե մեկից սաստիկ,
Կարծում ե, թե բոլոր մարդիկ
Իր աչքով են նայում նրան:

ՋՐԱՂԱՑՊԱՆԸ

Ջուրը ծակեց ջրաղացի ամբարտակը,

Բայց սկզբում այնքան մեծ չեր եղ փորձանքը:

Պետք եր հոգ տանել

Ու անցքը փակել:

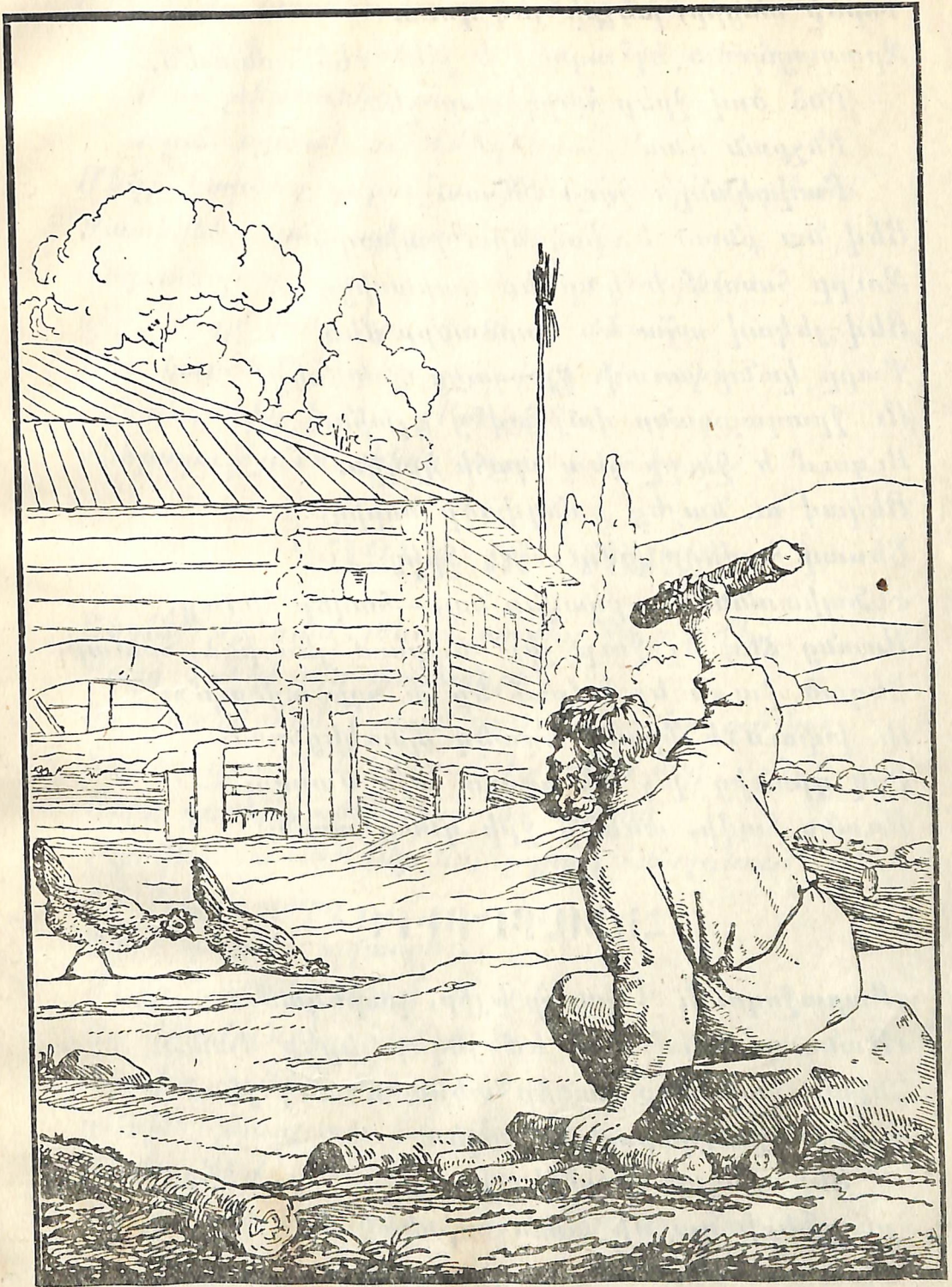
Բայց ինչ եք կարծում,

Մեր ջրաղացպանը չի ել մտածում,

Ջուրն ել հոսում ե կարծես սափորից,

Ու քանդում անցքը, քանդում ե նորից:

«Ե՛յ ջրաղացպան, դե ուշք դարձրու,

Գործի անցիր, խելքի յեկ դու»:
Զրադացականն ել ասում ե թե՛ «Եհ, անաշեն,
Ինձ ծով ջրեր հարկավոր չեն,
Ինչքան գնա՛
Բավականին ջուր կմնա»:

Յեվ նա քնած ե, իսկ նրա բախտից
Ջուրը հոսում ե կարծես կարասից:
Յեվ յեկավ ահա են փորձանքը մեծ՝
Քարը կանգ առավ, ջրադացը կանգնեց,
Ու ջրադացականը վա՛յ տվեց գլխին,
Ուզում ե ջուրը հետ պահի կրկին.
Յեկավ ու նայեց քանդվածը նորից,
Տեսավ հավերը խմում են ջրից:
«Անախտաններ, —բղավեց նա, —հավեր հիմար,
Առանց ձեզ ել ջուր չեմ ճարում յես ինձ համար,
Յեղած ջուրն ել խմում եք ու պրծացնում»:
Ու խփում ե նրանց եղտեղ պառկեցնում: —
Իսկ զբանից վոչ մի ոգուտ այս մարդուն —
Առանց հավի, առանց ջրի գնաց տուն:

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐԸ

«Բարաջողում: Վսրտեղ եյիր, բարեկամ»:
«Թանգարանում ման եմ յեկել յերեք ժամ»:
Ենքան զարմանք բաներ տեսա ենտեղ յես,
Վոր չեմ կարող, իսկապես,
Տեսածներս պատմել քեզ:
Հրաշքների դա մի տուն ե իսկական,

Են բոլորը կարծես խաղ ե քնության:
Ել ինչ ձևի գազաններ ու թռչուններ կան,
Ինչ թիթեռներ ու բզեզներ—
Բլուճ, պիծակ ու մժեղներ...
Մեկը կարծես զմրուխտ լինի, մյուսը՝ մարջան:
Չատիկներ կան այնքան մանրիկ,
Գնդասեղի գլխից ել են նրանք փոքրիկ»:
«Հը, փիղը վճնց եր, նրան ել տեսար,
Յես կարծեմ՝ աչքիդ յերեվաց մի սար»:
«Ենտեղ փիղ կամ»:—«Բա չկամ»:
«Ներողությո՛ւն, փիղն աչքորվա չնկավ»:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԳԱՌԸ

Շողին՝ մի գառ յեկավ առվից ջուր խմի,
Բայց հանդիպեց փորձանքի՝
Եդ մոտերքում սոված գայլը քաշ եր գալիս:
Տեսավ գառին և ուզում եր վորս անի,
Ապա գործին որինական ձև տալով
Բղավեց նա—«Վճնց ես, լպիրշ, հանդգնում
Իմ ջուրը պարզ
Պիղծ գնչովդ պղտորել,
Մեջը խառնել տիղմ ու ավազ:
Եդ վարմունքիդ համար ես,
Գլուխդ կանեմ յերկու կես»:
«Յեթե թույլ տա իմ տեր գայլը պայծառափայլ,
Կհանդգնեմ զեկուցել, վոր մի հարյուր քայլ
Դեպի ցած պայծառափայլությունից նորին՝

Կանգնած եմ յես ջրի ափին,
 Յե՛վ գուր ե նա բարեհաճում մեղադրել,
 Ջուրն ի հարկե, չեմ ել կարող պղտորել»:
 «Յես, ուրեմն, սո՛ւտ եմ ասում.
 Ել եսպիսի հանդգնութ՜յուն կա՛մ աշխարհում:
 Յես հիշում եմ, ա՛յ, անպիտան, են մյուս տարին
 Մի անգամ ել եստեղ դիպար դու իմ պատվին:
 Յես եղ բանը չեմ մոռացել, բարեկամ»:
 «Վողորմա ինձ, մի տարու ել դեռ չկամ»—
 Ասաց դառը:—«Ռե, հիշում եմ, յեղբայրդ եր»:
 «Յեղբայր շունեմ»:
 «Ռե խնամիդ, քավորդ եր,
 Ու, մի խոսքով, մեկն ու մեկը քո ազգից:
 Հենց դուք լինեք, հովիվ լինի, կամ ել շուն,
 Միշտ իմ չարն եք կամենում,
 Յե՛վ կարենաք, դուք միշտ վնաս կտաք ինձ,
 Եղ մեղքերը կպահանջեմ քեզանից»:
 «Իմ մեղքն ի՛նչ ե»:
 «Լուի՛ր, լակոտ, հերիք լսեմ,
 Գործս պրծավ, վոր մեղքերդ մեկ-մեկ թվեմ.
 Քո մեղքն են ե, վոր սոված եմ, ա՛յ դու ցանցանու»:
 Ու խեղճ գառին նա քաշ տվեց տարավ անտառ...

ՄՏԱԽՈՍԸ

Հեռու տեղերից վերագառնալով
 Մի ազնվական (գուցե և իշխան).
 Բարեկամի հետ դաշտում ման գալով,
 Գլխի յեկածն եր պատմում պարծանքով.
 Ճիշտ խոսքերին ստեր խառնում անսահման:

«Ձե, — ասում եր, — ինչ վոր տեսա
Ել չեմ տեսնի յես իրոք,
Ինչքան խղճուկ յերկիր ե սա՛
Մեկ շատ ցուրտ ե, մեկ ել շոգ,
Մեկ ամպամած, մեկ արևոտ ու պայծառ:
Այ, իսկ ենտեղ մի գրախտ ե փառավոր,
Վոր հիշում եմ՝ հոգիս ցնծում ե կայտառ—
Վոչ քուրք ե պետք, վոչ ել մոմ ե հարկավոր,
Դար վոր անցնի՝ գիշերվա մութ չես տեսնի
Տարին բոլոր որն ե ժպտում մայիսի...
Ենտեղ վոչ վոք վոչ տնկում ե, վոչ ցանում,
Բայց վոր տեսնես՝ ինչ ե բուսնում ու հասնում.
Այ, Հռոմում, վարունգ տեսա, որինակ...

Տեր իմ աստված,

Մինչ հիմա ել աչքիս գեմն ե շարունակ:
Կհավատամա: Սարի չափ եր անկասկած»:
«Այ քեզ հրաշք», — ընկերն ասաց, —
Շատ հրաշքեր կան աշխարհում,
Բայց շատերը չեն նկատում:
Մենք ինքներս մոտենում ենք մի հրաշքի,
Վոր յես գիտեմ չի պատահել վոչ վոքի,
Կհաստատեմ վոր սուտ չի:
Այ, նայիր դու մեր ես գետի կամրջին,
Ուր տանում ե մեր ուղին,
Թեև տեսքով նա կամուրջ ե մի չնչին,
Բայց հրաշալի մի հատկություն նա ունի՝
Ստախոսը սիրտ չի անում, վոր անցնի—
Մինչև կեսը նա չհասած

Խորտակվում ե ու ընկնում ցած:
 Իսկ ով ստեր չի ասում, վոր ուզենա
 Թեկուզ կառքով կգնա»:
 «Իսկ եդ գետը խորն ե արդյոք և ինչքան»:
 «Դե, ծանծաղ չի նա ենքան:
 Տես, բարեկամ, ինչեր չկան աշխարհում:
 Են Հումի վարունգն անշուշտ մեծ ե շատ,
 Մի սարի չափ եյիր, կարծես, դու ասում»...
 «Եհ, սար ել չե, բայց կլիներ մի տան չափ»:
 «Դե դու արի ու հավատա...
 Ասենք, ճիշտ ե, հրաշք ե դա.
 Իսկ կամո՞ւրջը, վոր մենք կանցնենք վրայով,
 Ստախոսը վրան կանգնել չի կարող:
 Հենց ես գարուն յերկու գրող, դերձակը
 Զուրըն ընկան (գիտե ամբողջ քաղաքը):
 Քո վարունգը տան մեծության,
 Թե վոր ճիշտ ե, մի զարմանք ե իսկական»:
 «Եհ, ենքան ել մեծ բան չի,
 Իմացիր, վոր հրաշքներ կան շատ տարբեր՝
 Մեր եստեղի պալատների նման չի:
 Ի՞նչ տներ...
 Յերկու հոգի, են ել ստիպված, հազիվ մտնեն,
 Ու վոչ նստեն, վոչ կանգնեն»:
 «Եղպես լինի, բայց, ճիշտն ասած,
 Քո վարունգը մի հրաշք ե շտեմնված,
 Յերբ նրա մեջ տեղ են գտնում յերկուսով:
 Բայց զբաղվենք կամուրջով՝

Դեռ մի հինգ քայլ ստախոսը առաջ չանցած
Ընկնում է ցած:

Քս Հոռմի են վարունգը, վոր ասիր»...
Ստախոսը խոսքը կտրեց—«Դե, լսիր՝
Լավ կլինի եդ կամըջից ձեռ վերցնենք
Անցնելու տեղ վորոնենք»:

ՍԱՐՅԱԿԸ

Փոքրուց ինչ վոր սարյակիկ,
Սովորել եր յերգել վորպես դեղձանիկ,
Դեղձանիկ ել ծնվել եր հենց ինքը, կարծես,
Զվարճացնում եր վողջ անտառը ձայնով պես-պես,
Յեվ բոլորը գովում եյին սարյակին:
Ես վիճակը շատ շատերին բախտ կթվար:
Բայց նա լսեց, վոր գովում են սոխակին
(Սարյակը շատ նախանձոտ եր դժբախտաբար).
Մտածում է—«Բարեկամներ, դուք դեռ կացեք,
Հիմա ել յես
Պիտի յերգեմ սոխակի պես»:
Յեվ, իսկապես, զլեց մի յերգ,
Ինչ վոր ուրիշ հանգով սակայն՝
Մեկ ճստում է, խուպոտում,
Մեկ մկկում ուլի նման,
Կլկլացնում կոկորդում
Կատվի նման մլավում,
Ու մի խոսքով
Նա իր յերգով

Փախցրեց բոլոր թռչուններին:
Ոգուտդ ինչ ե, անգին սարյակ,
Լավ ե յերգես հաջող, վորպես մի գեղձանիկ,
Քան վատ յերգես իբրև սոխակ:

ԳԱՅԼԸ ՇՆԱՆՈՑՈՒՄ

Գայլը մի մութ գիշերով
Մասնոտի քշվելով
Ընկավ վոչ թե վոչխարանոց,
Այլ շնանոց:

Հոտն առնելով չքոտի,
Շնանոցը թը՛ռ վոտի
Գայլ ու շներ կողք-կողքի,
Բակը փոխվեց դժոխքի:

Վոռնոց, հաջոց, գոչ, գոչյուն...
Պահակներն են գիլ կանչում.
— Տղերք, գո՛ղ... գող ե յեկել,
Գոմի դուռը շուտ փակել.
Զենք ու ճրանգ...

Կարկրտի պես ցած տեղացին
Թուր, հրացան, բիր ու կացին.

Տրանք... տրանք.

Վառվեց ճրագ...

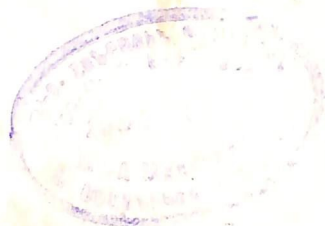
Դուռը բացին.

Հին դրացին՝

Գայլն անառակ

1870

Մռայլ, մթին մեջքը պատին,
Մազ-մուզ բիզ-բիզ,
Անկեռ-հաստ վիզ.
Ատամները կրճրտացնում
Յեվ աչքերով սարսափեցնում
Իրա շորս դին,

Շրջապատին:

Այ, ինչն է վատ—
Ինքը մի հատ,
Շները շատ:
Տեսնելով այդ՝

Սորամանկը,
Վոր փրկի կյանքը,
Բանակցության տուտը բացեց.
Յեվ այսպես նա խոսքն սկսեց.
— Յես յեկել եմ հաշտվելու, վոչ թե
կովի,

Սուտ ասողի լեզուն լովի.
Թշնամու դեմ իրար ձեռք տանք,
Հոտի համար մահ ու մեռ տանք:
Անցյալն է անց, անցուկ, մոռցուկ,
Յես թափելով անկեղծ արցունք՝
Ձեզ տալիս եմ գայլի յերգում,
Վոր յես... «Հերիք» այ հարևան,—
Գլխավորսպեսն է խոսքն ընդհատում,—
Գլխիս կարգաս գայլ-շարական,
Ինչքան կուզես լեզու թափի,

Կաստամանով*) ինձ չես խաբի:
Թե քո մազը նոր չալել ե,
Իմն հո արդեն սիպտակել ե,
Յես լավ գիտեմ գայլի բնույթ.
Յեվ ել ունեմ լավ սովորույթ.
Փայլի մորթին դեռ չմաշկած՝
Յես գայլի հետ չեմ հաշտված.
Ասաց...

Փայլի վրա շները բաց...

ԽՈՋՆ ՈՒ ԱԳՌԱՎԸ

Մի դարավոր կաղնու տակ
Խոզը ագահ ու անհագ
Ենքան կաղին զխտվեց,
Վոր ցած ընկավ ու փռվեց.
Զարթնեց քնից ու տակից
Ծառը փորեց արմատից:
— Ի՞նչ ես անում, այ անգետ,—
Ագռավն ասավ վերևից.—
Խնդ ես անում ծառի հետ,
Կչորանա արևից:
— Զորանում ե՛ չորանա,
Ինձ ի՞նչ ոգուտ՝ զորանա.
Միայն կաղին ունենամ,
Ուտեմ, ուտեմ, գիրանամ:

*) Կաստաման—գայլի շարական:

—Այ ապերախտ կենդանի,
Ով քեզ նման վիզ ունի՝
Իր կույր աչքով չի տեսնի,
Վոր կաղինը հյուսթալի
Լոկ այս ծառն է ձեզ տալի.—
Ագռափս ասավ խոզուկին՝
Են կախ գլուխ կուզիկին:

ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ ՎՈՐՍԻՆ

Մի մեծ խմբով հավաքվեցին
Գազանները՝ արջ վորսացին,
Ու, խեղդելով բաց դաշտում,
Իրար միջև բաժանում են են արջին:
Ամեն մեկը իր համար է աշխատում,
Նապաստակն ել ձեռք է գցում ականջին:
«Ե՛յ դու շղթիկ, — ասին նրան, —
Եդ վորտեղից մեջ ընկար,
Գու մեր վորսին յե՞րբ յեղար»:
Նապաստակը պատասխանեց. — «Ե, ախպեր ջան,
Բա անտառում յես չե՞յի, վոր վախեցրի
Ու դեպի դաշտ ուղիղ ձեր դեմ փախցրի
Ես խեղճ արջին»:
Նապաստակի պարծենալը պարզ եր ենքան,
Բայց դրանով նրանք ենպես զվարճացան,
Վոր մի կտոր են ականջից նրան տվին:

ԱՐԿՂԻԿԸ

Պատահում ե յերբեմն մեզ
Իմաստություն և աշխատանք տեսնել ենտեղ,
Ուր պետք ե, վոր գլխի ընկնել
Յեվ ուղղակի գործի անցնել:

Վարպետի մոտից բերին մի արկղիկ:
Իր տեսքով արկղիկն աչքի յեր ընկնում:
Նայում են բոլորն արկղին գեղեցիկ:
Հնարագետ մի մարդ սենյակ ե մտնում,
Նայում արկղիկին:— «Գաղտնիք ունի դա,—
Ասում ե իսկույն,— կողպեք ել չկա,
Իսկ յես կբացեմ, յես կասկած չունեմ,
Գաղտնիքը գիտեմ, իսկույն բաց կանեմ:
Հնարքներ շատ են ձեռքիցս գալիս»:
Ու արկղիկը վերցրեց ահա,
Շուռ ե տալիս չորս կողմի վրա,
Զոռ ե տալիս իրեն խելքին,
Մատր զնում մեկ ճարմանդին, մեկ ել մեխին:
Մարդիկ նայում աչքի տակով
Գլուխները թափ են տալիս կասկածանքով,
Ու փափսում, ծիծաղում են քթի տակին,
Յեվ չորս կողմից հն դիպչում ե իր ականջին՝
«Չեղավ, դա չի»: Խեղճը դուրս ե գալիս կաշուց,
Քրտնեց, քրտնեց և վերջապես, հոգնեց արդեն,
Ու արկղիկից նա ձեռ քաշեց:
Իսկ արկղիկը բացվում եր հենց իրեն-իրեն:

ԱՂՎԵՍԸ

Ցուրտ ձմռանը, գյուղին մոտիկ, լուսածեղին,
Մեր աղվեսը ջուր եր խմում սառցածակից:
Մինչ այդ-բախտ եր, թե սխալանք (բանն եղ հո չի) —
Աղվես ապոր պոչի ծայրից
Մի քիչ թրջվեց, կպավ սառցին:
Կարելի յեր գործը ուղղել, ցավը մեծ չեր,
Մի քիչ ուժեղ ձգել պետք եր
Ու կորցնել մեկ կամ յերկու տամնյակ մազեր,
Ու մինչ մարդիկ վեր կկենան,
Շուտ հավաքել փասա-փուսան:
Բայց ես պոչը վոնց փչացնես՝ բրդոտ մի պոչ,
Վոսկեվորիկ ու լայնափոնջ:
Պետք ե սպասել՝ ժողովուրդը դեռ կքնի —
Մինչ այդ գուցե գուր կընկնի,
Պոչն ել ծակից դուրս կպրծնի:
Սպասեց, սպասեց, պոչն ավելի սառչում ե դեռ:
Տեսավ, ըհր՝ որը բացվեց,
Մարդիկ յեւան, ու լավում են հրեն ձայներ...
Խեղճ աղվեսի լեղին պատուեց.
Մեկ ընկավ դես, մեկ ընկավ դեն,
Սառցածակից չի կարենում պոկվել արդեն:
Նրա բախտից գայլն ե գալիս:
«Իմ բարեկամ, սանահերս, այ սիրելիս, —

509
Կանչեց, — փրկիր հասել ե իմ վերջն ահա»:
Սանահերը կանգ առավ
Ու աղվեսի փրկությունը հանձն առավ:
Դրա համար մի պարզ միջոց ուներ նա,
Իսպառ կրծեց նրա պոչը արմատից,
Ու առանց պոչ մեր հիմարը վազեց, գնաց,
Յե՛վ ուրախ եր, վոր իր մորթին իրեն մնաց:
Ինձ թվում ե միտքը պարզ ե ես առակի,
Թե չափսոսեր մի քիչ պոկել մազն իր պոչի՝
Իր պոչից ել չեր զրկվի:

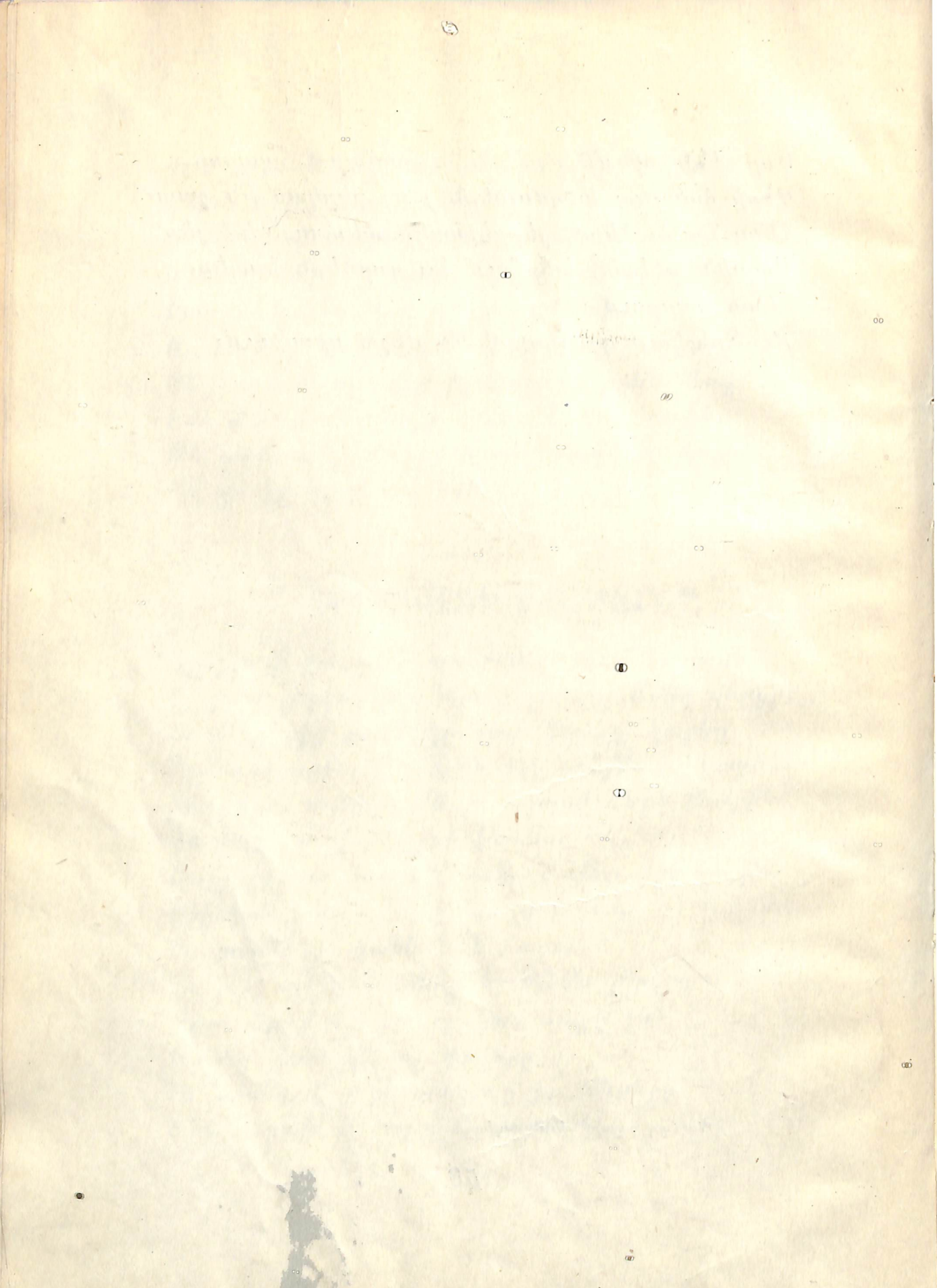
ՏՐԻՇԿԱՅԻ ԲԱՃԿՈՆԸ

Տրիշկայի բաճկոնն արմուկներում կտրտվեց,
Ել շատ յերկար նա միտք չարեց: Սսեղ վերցրեց
Ու թևքերից քառորդի չափ կտրեց, կարեց
Արմուկներին: Բաճկոնն ելի նույնն ե, կարծե՛ս:
Ձեռքերն, ասենք, մի քառորդով մերկ մնացին:
Դե ինչ կա վոր, լինի եսպէս:
Բայց բոլորը ձեռ են առնում մեր Տրիշկային:
Տրիշկան ասաց. — «Հիմար չեմ յես,
Ես ցավին ել կանեմ մի ճար»:
Ու թևքերը նախկինից ել կլնեն յերկար»:
Բաս, Տրիշկան հո պակաս մարդ չի՝
Կտրեց քղանցքն ու փեշերը
Ու նրանցով յերկարացրեց իր թևքերը:
Յե՛վ ուրախ ե Տրիշկան սաստիկ,

Վոր ենպիսի մի բաճկոն ե հագնում հպարտ,
 Վորի հանդեպ կազմոյներն*) ել յերկար են շատ:
 Հենց նույն ձևով, յերբեմնակի տեսնում եմ յես՝
 Պարոններ կան, խճրճում են գործերն եսպես,
 Հետո սարքում
 Ու Տրիշկայի բաճկոնով են միշտ զբոսնում:

*) Կամզուլ—կարճ վերնազգեստ:

Ց Ա Ն Կ

1. Համերգ—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	5
2. Գայլն ու կռունկը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	8
3. Կկուն և աքլորը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	10
4. Կապիկն ու ակնոցները—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	13
5. Գայլն ու կատուն—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	14
6. Կապիկն ու հայելին—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	16
7. Փիղն ու շնիկը—փոխ.	17
8. Ճպուռն ու մրջյունը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	18
9. Գորտն ու կովը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	21
10. Ագռափն ու աղվեսը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	23
11. Կատուն ու խոհարարը— փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	36
12. Թաթուլի քալածոջը—	29
13. Աքլորն ու մարգարտի հատիկը—	30
14. Աղվեսն ու խաղողը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	30
15. Գայլածուկն ու կատուն—	31
16. Գայլածուկը—	34
17. Կարապը, խեցգետինը և գայլածուկը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	35
18. Մուկն ու առնետը—	36
19. Զրադացյանը—	36
20. Հեռաքրքիրը—	38
21. Գայլն ու գառը—	39
22. Ստախոսը—	40
23. Սարյակը—	43
24. Գայլը շնանոցում—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	44
25. Խոզն ու ագռավը—փոխ. ԽՆԿՈՒ ԱՎԵՐ	46
26. Նապաստակը վորսի—	84
27. Արկղիկը—	49
28. Աղվեսը—	50
29. Տրիշկայի բաճկոնը	52